

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-72-6-52>

УДК 78.071.1 Ургалієва:78.036(477)(045)

ОСТРОУХОВА Н. В.

Остроухова Наталія Володимирівна, кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової (Одеса, Україна).

Ostroukhova Nataliia, Candidate of Art Criticism (PhD), Associate Professor, Professor at the Department of General and Specialized Piano, A. V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music, (Odesa, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4266-1283>

© Остроухова Н. В., 2025.

ТВОРЧА ОСОБИСТІТЬ СУЧАСНОЇ ОДЕСЬКОЇ КОМПОЗИТОРКИ ЗАУРЕШ УРГАЛІЄВОЇ

THE CREATIVE PERSONALITY OF THE MODERN ODESA COMPOSER ZAURESH URHALIEVA

Піл час концерту студентів і випускників класу композиції доцента С. Л. Шустова у квітні 2024 року мою увагу привернула Соната-фантазія «Гімн коханню» для віолончелі та фортепіано Зауреш Ургалієвої у виконанні лауреата міжнародних конкурсів Михайла Безчастного (віолончель) і авторки (фортепіано). Твір справив враження і запам'ятовався своєю неординарністю, а водночас — традиційністю. Відкрита емоційність музики передбачала (а може, приховувала?) якісь більш глибокі переживання. Виконавці продемонстрували володіння досить складною фактурою, яка створювала романтичну драматургію дуету віолончелі й фортепіано¹. Здавалося, що таке сприйняття музики не притаманне нещодавній

¹ Концерт студентів та випускників класу композиції С. Л. Шустова.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=HhDAMKuSdDk&t=2331s>.

випускниці (2018–2021) композиторського відділення Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової (клас композиції С. Л. Шустова).

Я зустрівся з авторкою, за плечима якої цікава й насичена творча біографія. Вона розповіла, що родом із Казахстану. Коли їй виповнилося 10 років, родина переїхала в Україну. Дуже красиве казахське ім'я Зауреш, що означає «блискуча, Аврора, рання зоря», визначило її долю, пов'язану з музикою. Так, учениця другого класу перемогла в конкурсі музичної школи м. Кентау і була нагороджена книгою про В. А. Моцарта.

Зауреш із відзнакою закінчила Одеське музичне училище у класі Ріки Костянтинівни Еппель. Композиторка з любов'ю згадує сьогодні свого педагога, яка не тільки навчила багатьом тонкощам гри на фортепіано, а й стала другом на все життя.

Від 1978 року Зауреш працювала в музичній школі м. Іллічівськ (нині — Чорноморська школа мистецтв імені Л. М. Нагаєва), виступала в сольних концертах. Через рік вступила на фортепіанне відділення Одеської консерваторії (нині — Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової) у клас професорки В. М. Кузикової, яка, до речі, у 1960-ті роки очолювала в Консерваторії фортепіанне відділення школи педпрактики.

Від 1993 року Зауреш Шахзаратівна працювала концертмейстером у Консерваторії на двох кафедрах. У класі академіка Сергія Галустовича Мацояна на кафедрі симфонічного диригування Зауреш оволоділа специфікою оркестрового виконання в дуєті з педагогом Володимиром Івановичем Бордонюком. На кафедрі духових інструментів працювала у класі професора, народного артиста України Володимира Івановича Бондарчука (валторна) й у класі завідувача кафедри, професора, заслуженого діяча мистецтв України Каліо Евальдовича Мюльберга (кларнет). Була секретарем кафедри. Згадуючи роботу із Зауреш Ургалієвою на кафедрі духових інструментів, концертмейстер Ірина Баранова зазначає, що Зауреш виявила себе як дуже вправна ансамблістка, яка

володіє міцною фортепіанною технікою. Завжди виразна й стабільна на сцені, комунікабельна, приємна у спілкуванні, вона постійно виконувала складні програми.

Особисті музичні враження перероджувалися в душі Зауреш, доки вона шукала свій шлях у мистецтві. Її першим твором стала ще за часів навчання в музичному училищі п'єса у старовинному стилі для скрипки й фортепіано. Далі вона написала триголосну фугету «Наслідування Баха», варіації для фортепіано і «Вальс метелика». Сьогодні композиторка повертається до тієї музики і переробляє її для іншого виконавського складу — флейти з фортепіано. Досвід спілкування з музикантами кафедри духових інструментів допоміг їй створити п'єсу для валторни і романс для труби з їх багатою звуковою палітрою.

2010 рік став переломним у біографії Зауреш. Студія педагогічної практики (за сприяння керівництва Академії) відкрила дитячий музичний театр, у якому зусиллями дітей і студентів здійснюються постановки музичних спектаклів. Студія педагогічної практики, організована на початку 1950-х років, становить одну з найважливіших ланок навчального процесу в Одеській національній музичній академії імені А. В. Нежданової¹.

Зауреш Ургалієва з ентузіазмом поринає в нову для себе сферу діяльності. Вона створює музичні казки — «Вовк і семеро козенят на новий лад» на власне лібрето і «Маленький принц» за А. Сент-Екзюпері на лібрето Г. Вороніної. Завдяки ґрунтовним професійним знанням і організаторським здібностям Зауреш здійснила постановку своїх творів, до того ж була водночас режисером, концертмейстером, хормейстером і викладачем... Батьки учнів студії педпрактики наголошували на поважному ставленні педагога до маленьких артистів, на її вмінні зацікавити дітей досить складною роботою і розвивати їх акторські здібності. Виявилось, що до цієї мети вона йшла все життя.

¹ Студія педагогічної практики ОНМА ім. А. В. Нежданової. URL: <https://odma.edu.ua/pro-akademiyu/structure/studiya-pedagogichnoyi-praktyky/>

Зауреш Ургалієва. Сцена з музичної казки «Вовк та семеро козенят на сучасний лад». Виконують учасники Дитячого театру.
Керівник З. Ургалієва¹

Коли 2013 року Зауреш Шахзаратівна поставила оперу М. Лисенка «Коза-дереза», керівниця студії педагогічної практики доцент Наталія Громченко наголосила на тому, що цей твір набув нового втілення на сцені дитячого музичного театру «Маскарад» у школі педагогічної практики ОНМА ім. А. В. Нежданової. Солоісти 5–9 років успішно виконували її і на гастролях у Львівській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті імені Соломії Крушельницької та школі-студії при ЛНМА ім. М. В. Лисенка.

¹ Студія педагогічної практики ОНМА ім. А. В. Нежданової.
URL: <https://odma.edu.ua/pro-akademiyu/structure/studiya-pedagogichnoyi-praktyky/>

Микола Лисенко. Сцена з опери «Коза-дереза».
Виконують учасники Дитячого театру. Керівник З. Ургалієва

Зауреш Ургалієва підготувала й літературно-музичну композицію «До Основ'яненка» на вірш Т. Г. Шевченка з музикою Л. ван Бетховена, яку також виконували учні школи.

Після закінчення Академії у класі композиції мисткиня створила вокальний триптих «Народ мій» (2022), Молитву (власні слова), Козацьку (власні слова) та Гімн на слова Василя Симоненка. Його виконували в концерті студенти класу композиції доцента С. Л. Шустова (30 квітня 2023, Велика зала ОНМА ім. А. В. Нежданової) та під час ХХVIII Міжнародного фестивалю «Два дні та дві ночі нової музики (27 серпня 2023, Одеська філармонія)¹.

¹ Ургалієва Зауреш, Триптих «Народ мій». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JhgamUyOjd8>

Зауреш Ургалієва. Вокальний триптих «Народ мій».
Виконують студенти ОНМА ім. А. В. Нежданової. 30 квітня 2023 р.
Велика зала

Розглянемо ще один твір крупної форми композиторки — сонату-фантазію «Гімн кохання» для віолончелі й фортепіано. Як наголошує авторка, вона «зламала» традиційну сонатну форму, тому й визначила жанр як соната-фантазія. Зауреш Шахзаратівна мислила у традиціях романтичної музики:

Я хочу, щоб кожен виконавець трактував цей твір по-своєму. Я грала з двома чудовими віолончелістами. І обидва по-різному трактували сонату. Музика безмежна. Усе в руках виконавців¹.

¹ З особистої розмови авторки з композитором Зауреш Ургалієвою від 5 березня 2025 року.

Соната одночастинна. Головна партія — це і є мелодія кохання, гімн любові починається трьома закличними фразами, переходить у ліричний дует і подальшу гімнічну мелодію. Досить коротка побічна партія в тональності домінанти має скерцозний характер (*фа мажор* на відміну від тональності сонати *сі-бемоль мінор*), для неї характерні *staccato*, швидкий темп. Оскільки в розмові Зауреш згадує поезію Лесі Українки («Я була малою горда, — Щоб не плакати, я сміялась»¹), можна припустити, що твір має приховану програму і дуже особистий характер. У середній частині сонати автор повертається у річище дуетної кантилени. У репризі з варіаційними змінами повторено тільки головну партію.

Цей твір призначений для піаністів, які добре володіють різними видами техніки гри на фортепіано. У ньому авторка розвиває романтичні традиції української музики, характерні для творчості композиторів одеської школи: Тамари Степанівни Сидоренко-Малюкової, Олександра Олександровича Красотова й Сергія Львовича Шустова.

Сподіваємось, що Соната-фантазія «Гімн кохання» для віолончелі й фортепіано Зауреш Ургалієвої збагатить репертуар студентів кафедри загального та спеціалізовано-го фортепіано.

¹ Українка Леся. Як дитиною, бувало... URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5506>